

Ytsma's twijfels zijn niet nieuw

Verschenen in *Idea. Gemeenteopbouwblad van de Evangelische Alliantie* 30, 6 (december 2009), 20-21

Riemer Roukema

Het zal je maar gebeuren: je hebt als jong evangelisch theoloog je droom gerealiseerd door op het platteland een leefgemeenschap te stichten waar boerenarbeid gepaard gaat met regelmatig gebed en waar je gasten kunt ontvangen. En dan ontvalt je, eerst sluipenderwijs en uiteindelijk onontkoombaar, je ooit zo stevige geloof in God, in het evangelie, in alles wat je voorheen zo lief was. Kwijt! De twijfel en, meer nog, de leegte grijzen je toe. Is dit nu de satan? Een duivelse verzoeking? Of bestaat die hele santenkraam van God, de Heilige Geest, engelen en de duivel niet? Zijn dat menselijke gedachtespinsels? Maar wat gebeurt er als je erkent dat dat zo is – haal je je dan de toorn van God op de hals? Ben je dan verworpen?

Bolwerk van trots

Deze nachtmerrie overkwam Boele Ytsma in 1998, vier jaar nadat hij met zijn vrouw de leefgemeenschap Beth Tikwah (Hebreeuws voor 'huis van hoop') had gesticht. Daarvoor had hij, na de Evangelische Hogeschool, aan de Vrije Universiteit te Amsterdam theologie gestudeerd. De indringende vragen die in die studie aan de orde komen – vooral: wat bedoelen we als we 'God' zeggen? – liet hij toen echter niet door zich heen gaan; ze raakten hem destijds niet. In dit openhartige boek beschrijft hij hoe die vragen later in volle hevigheid alsnog op hem af kwamen. Regelmatig citeert hij uit zijn 'Dagboek van twijfel' dat hij in die tijd bijhield. Alles komt op de helling te staan, geen vraag gaat hij uit de weg. Zijn hele 'Kathedraal van Zeker Weten' stort in, zijn vroegere evangelische geloof ziet hij als een bolwerk van trots. Hij is gefascineerd door Klaas Hendrikse, de dominee die zich atheïst noemt en zegt te geloven in een God die niet bestaat. Diep teleurgesteld is hij door een EO-programma waaruit geen enkel begrip voor Hendrikse's vragen blijkt. Ytsma twijfelt aan alles, maar houdt uiteindelijk een kern over: de oriëntatie op Jezus, diens visioen van het koninkrijk van God; ook Jezus' dood en opstanding krijgen een plaats. Maar dan wel 'postmodern'. Niet als onwrikbare en beredeneerbare waarheden, maar als betrouwbare getuigenissen. Zowel bij vrijzinnige als bij orthodoxe protestanten ziet hij dezelfde 'moderne' zoektocht naar de waarheid als een stand van zaken, maar daarvan heeft Ytsma afscheid genomen. Hij probeert de kloof tussen die beide vleugels van het protestantisme te dichten en de partijen ervan te overtuigen dat dé waarheid in moderne zin niet bestaat, terwijl Jezus' boodschap nog steeds een appèl op ons doet. Hij gaat overigens niet zo ver als Hendrikse, die naast Jezus meer wegen naar 'God' erkent; Ytsma wil bij uitstek in het spoor van Jezus blijven. Zijn ideaal is een open, 'radicaal katholieke kerk' waartoe alle christenen, inclusief pinkstergelovigen, zoekers, twijfelaars, 'ietsisten' en 'wierokende roomse priesters', behoren.

Ontwikkeling

Van de kaart is meeslepend geschreven, al bevat het veel herhalingen. Ondanks zijn gepassioneerde twijfel is Ytsma een evangelist die zijn publiek wil overtuigen. Zijn zeer persoonlijke relaas is misschien wat extreem, maar toch herkenbaar. Velen die in hun jeugd bij een evangelische organisatie of gemeente betrokken zijn geweest, hebben een soortgelijke ontwikkeling doorgemaakt. Je schuift dan op in de kerk, gaat het geloof wat ruimer zien, wordt wat vrijzinniger, sommigen komen aan de rand van de kerk terecht, anderen gaan er overheen. Ook heel

wat theologen hebben in hun jeugd een evangelische fase gekend. Toen ontstond de motivatie om theologie te gaan studeren, maar velen maakten de ontwikkeling die Ytsma beschrijft al tijdens hun studie door en komen daar als meer of minder geïnspireerde theologen uit. Het komt echter regelmatig voor dat theologiestudenten de prangende geloofsvragen niet zien en dat hun geloof ongebroken blijft. Soms duurt dat hun leven lang; maar vaak komen die vragen later alsnog. Dan is het te hopen dat de afgestudeerde theoloog de handvatten die de theologische studie in een vroeger stadium heeft aangereikt alsnog kan benutten. Dat is bij Ytsma duidelijk het geval. Want al doet hij soms wat cynisch over de theologie, het is zonneklaar dat hij daarop teruggrijpt in zijn pogingen zijn eigen twijfels te duiden en in een breder kader te plaatsen. Enigszins misleidend distantieert hij zich echter van de theologen en schaaft hij zich onder de ‘gewone mensen’, terwijl hij zelf – later predikant geworden – een theoloog is!

Negatieve theologie

Wel vraag ik mij af hoe goed hij heeft gestudeerd. De schoolmeester in mij merkt op dat als hij Hebreeuws, Grieks en Latijn citeert, het regelmatig fout gaat. Veelzeggend is dat hij van de traditionele boodschap van de kerk nog steeds een eenzijdig, piëtistisch protestants beeld heeft, dat echter voor lang niet alle gelovigen gold. Zijn visie op het ontstaan van de canon en op de functie van de Bijbel in de kerkgeschiedenis is nogal simplistisch. Ronduit naïef is zijn pleidooi voor een Jezus zonder dogmatiek. Hij wijst dan de westerse verzoeningsleer van Anselmus af, maar gaat niet in op de dogma’s van de oude kerk. Ik vrees dat hij de motieven daarvan niet begrepen heeft en dat hij nooit iets van de ‘negatieve theologie’ uit de oude kerk heeft opgesnoven. Men beseftte toen immers heel goed dat wij mensen niets van God weten en niets over God kunnen zeggen, maar als we tegen drijvers en dwaalgeesten in toch iets moeten zeggen, dan bij benadering in die en die woorden...

Pionier

Ytsma noemt de *emerging church*-beweging als inspiratiebron, maar nergens verwijst hij naar oecumenische gemeenschappen als Iona in Schotland of Taizé in Frankrijk. Ik vermoed dat hij zijn idealen er goeddeels zou herkennen, en dat hij er veel van had kunnen leren. Hij doet soms alsof hij het wiel aan het uitvinden is, maar we kunnen – met alle respect – vaststellen dat hij gewoon een stuk opener en vrijzinniger is geworden. Hij beschouwt zichzelf als pionier, maar de vraag blijft of hij wel voldoende erkent dat tal van gelovigen hem in zijn zoektocht naar een authentieke, in aanvechting beleefde, hedendaagse vorm van christelijk leven zijn voorgegaan.

Boele P. Ytsma, *Van de kaart. Manifest van een gepassioneerde twijfelaar*, Zoetermeer, Uitgeverij Boekencentrum, 2009, 213 blz., € 14,90

© Riemer Roukema en Evangelische Alliantie